

Betreft: Schriftelijke vragen inzake Museum Westerwolde (MOW) te Bellingwolde

Geacht college,

Op 20 september 2024 heeft de raad van de gemeente Westerwolde een werkbezoek afgelegd aan het Museum Westerwolde (MOW) te Bellingwolde. Naast dat de middag bestond uit een interactief deel. Gaf mevrouw Obby Veenstra (de directrice van het museum) een heldere presentatie waarin de geschiedenis van het museum aan bod kwam maar zeker ook het heden. Alle successen en uitdagingen kwamen aan bod. Tijdens de presentatie rezen er bij de aanwezigen enige vragen die ze bij deze brief aan u voorleggen.

- Hoe staat het met de evaluatie en het overleg zoals bedoeld in artikel 12 lid b van de Uitvoeringsovereenkomst Budgetsubsidie 2017-2024.
- Wat is de overweging geweest om over te gaan tot uitbetaling van de subsidie in kwartalen?
- Is er al zicht op wat de gemeente van plan is met het museumgebouw in Bellingwolde?
- Welke actie gaat de gemeente ondernemen om ervoor te zorgen dat de onwenselijke situatie rondom de opslag van de kunstcollectie wordt opgeheven en de kunstwerken weer op een verantwoorde wijze kunnen worden opgeslagen
- Is de gemeente van zins een deel, delen van de bij de gemeente in eigendom zijnde collectie (s) te vervreemden;
- Is de gemeente inmiddels bezig om beleid te formuleren welke ertoe bijdraagt dat de waarde van het cultureel erfgoed wordt vergroot door middel van de identificatie, bestudering, interpretatie, bescherming, het behoud en de presentatie ervan”.

De achtergrond voor de hierbij gestelde vragen treft u aan in de bijgevoegde memo.

Met vriendelijke groeten,

Wilt Meendering – fractie CDA

Sander Keizer – fractie PvdA

Heleen Meijer-Zwerver – fractie PVV

Edith van der Horst – fractie Ecologisch Alternatief

Herma Hemmen – fractie Lijst Hemmen

Bijlage: Memo Museum Westerwolde MOW (separaat meegestuurd).

Memo

Aan:	De deelnemers aan het werkbezoek aan het Museum Westerwolde MOW te Bellingwolde d.d. 20 september 2024
Datum:	26092024
Betreft:	Museum Bellingwolde MOW

Inleiding

Op 20 september 2024 heeft de raad van de gemeente Westerwolde een werkbezoek afgelegd aan het Museum Westerwolde (MOW) te Bellingwolde. Naast dat de middag bestond uit een interactief deel (in een groepje langs de verschillende kunstwerken en dan als individu stilstaan bij een werk dat jou raakt, dan wel vragen oproept. Vervolgens met de groep daarover in gesprek). Gaf Obby Veenstra (de directrice van het museum) een mooie presentatie waarin de geschiedenis van het museum aan bod kwam (de presentatie is inmiddels aan de gemeenteraad aangeboden).

De tijdreis begon in 1973 met het inrichten van een museum als oudheidskamer. In deze periode was het museum een gemeentelijk museum. En eindigt in het nu waarbij 1 januari 2017 een belangrijke mijlpaal is want dan wordt het museum zelfstandig.

Museumbeleidsplan 2009-2012

Een van de kernpunten in de presentatie was de vaststelling van het Museumbeleidsplan 2009-2012 juist vanwege het feit, dat dit besluit verstrekkende gevolgen voor de toekomst zou blijken te hebben. Obby stipt de volgende zaken aan:

1. In deze periode lopen alle kosten via de gemeentelijke regeling echter de gemeente heeft geen (formeel) zeggenschap. Die zeggenschap heeft namelijk een stichting. De oplossing wordt er in gevonden dat de stichting zich terugtrekt en de gemeente de bedrijfsvoering van het museum op zich neemt. Het museum wordt onder-deel van de gemeentelijke dienst (vallende onder de afdeling ruimtelijke zaken). Deze situatie zal tijdelijk van aard zijn want het museumbeleidsplan voorziet erin dat wanneer het museum zich voldoende heeft ontwikkeld een zelfstandige entiteit zal worden;
2. De collectie wordt eigendom van de gemeente en gaat in depot. Een onderdeel van de reden om de collectie in depot te doen is, dat de collectie op orde gebracht moet worden;
3. In 2012 wordt het gebouw voor een derde maal verbouwd. Opdracht is hier niet het uitbreiden van het areaal maar het realiseren van meer samenhang maar vooral uitstraling;
4. Het museum gaat verder professionaliseren. Er komt een nieuwe (halftijdse) directeur;
5. Op 28 januari 2010 is tevens afgesproken het museum voor een periode van 15 jaar financieel te ondersteunen. Goed te weten is, dat deze financiële ondersteuning geïndexeerd wordt;
6. Naast bovenstaande voorziet het programma wisseltentoonstellingen, mét daarbij een vaste ruimte voor werken van Lodewijk Bruckman.
7. Het museum krijgt een boven regionale opdracht welke er in bestaat het vertellen van het verleden, het heden én de toekomst van de eigen streek. Daarbij krijgt educatie een belangrijke plek.

Tijdens de presentatie komen enkele zaken aan bod die aanleiding geven tot discussie dan wel het stellen van nadere vragen. Hieronder een inventarisatie:

1. Financiering

Zoals reeds opgemerkt heeft de raad van de gemeente Bellingwedde op 28 januari 2010 een besluit genomen over het Museumbeleidsplan 2009-2012. Met betrekking tot de financiën kunnen we het volgende lezen in het plan:

“In de begroting 2009 is een totaalbedrag voor het museum opgenomen van € 110.000. Dit betreft het gebouw, personele bezetting en middelen voor de bedrijfsvoering. De verwachting is dat het bedrag voor de bedrijfsvoering in de voorjaarsnota aangeraamd moet worden met een bedrag van € 12.000, waardoor het totaal uitkomt op € 122.000.

Ter uitvoering van dit beleidsplan worden voor de periode na 2009 de kosten verhoogd met de kapitaalslasten voor de verbouwing à € 16.500 en de kosten voor 0,5 fte directie à € 30.000. Hiermee worden de structurele lasten voor de gemeente dus verhoogd van € 122.000 naar € 168.500”.

Bij de verzelfstandiging per 1 januari 2017 is de subsidie bepaald op € 204.577 (bij dit memo is de subsidiebeschikking gevoegd). De verhoging van de subsidie is gebaseerd op de volgende overweging. Tot aan 1 januari 2017 mocht het museum het gebouw om niet gebruiken. Sinds 1 januari 2017 is dit anders. Vanaf januari 2017 betaalt het museum een huur van een bedrag groot € 32.000,00. Overigens wordt deze huur weer via de subsidie gecompenseerd. Daarnaast zijn enkele verzelfstandigingskosten meegenomen.

Inmiddels bedraagt de exploitatiesubsidie door indexering zo'n € 230.000 (2024). De detacheringskosten zijn ongeveer met hetzelfde bedrag gestegen. Ongeveer 70 procent van de subsidie vloeit terug in de gemeentekas meer specifiek gaat het dan om huur (€ 32.000) en detachering (2025: € 130.000, 1,4 fte, 0,7 fte directeur functieschaal 10 en 0,7 fte medewerker, schaal 7. Een de medewerker educatie 0,7 fte is in dienst van de stichting zelf). MOW verdient een behoorlijke € 30.000 zelf.

Waar zitten de kosten nu precies in? Ongeveer 80 procent van de kosten van het museum zit in huisvesting en menskracht. Huisvestingskosten bedragen ongeveer circa € 57.000,00 (verdeeld over onder andere huur, gas, licht en water). De meeste kosten zitten echter in menskracht (in totaal ongeveer € 160.000,00). Het moge duidelijk zijn dat een bezuiniging ook snel zal leiden tot het verlies aan menskracht.

Op het moment van het bezoek aan het museum (20 september 2024) was nog niet duidelijk hoe de financiering er na 1 januari 2025 uit komt te zien althans zijn er geen concrete besprekingen gevoerd over een volgend convenant. Dit is op zijn minst bijzonder want in artikel 12 lid b van de Uitvoeringsovereenkomst Budgetsubsidie 2017-2024 (gesloten tussen de gemeente Bellingwedde en Museum De Oude Wolden) is bepaald, dat “Eén jaar voordat de overeenkomst afloopt zal deze worden geëvalueerd. Partijen zullen na evaluatie met elkaar in overleg treden over een volgend convenant”.

Vraag

Hoe staat het met de evaluatie en het overleg zoals bedoeld in artikel 12 lid b van de Uitvoeringsovereenkomst Budgetsubsidie 2017-2024.

2. *De financieringssystematiek*

De subsidie die het museum krijgt wordt in kwartalen uitbetaald. Dit was in het begin in éénmaal aan het begin van het jaar. Het in kwartalen uitbetalen is enigszins ondervangen doordat de door het museum aan de gemeente te betalen verplichtingen ook in kwartalen mag voldoen. Blijft dat er toch aan financiële slagkracht is ingeboet.

Vraag:

Wat is de overweging geweest om over te gaan tot uitbetaling in kwartalen?

3. *Huisvesting*

Het museum is dan wel sinds 1 januari 2017 zelfstandig het gebouw is eigendom van de gemeente. Als zodanig staat het gebouw ook genoemd in het strategisch vast-goedplan. De vraag die natuurlijk leeft is wat gebeurt er op termijn met het gebouw.

Vraag

Is er al zicht op wat de gemeente van plan is met het museumgebouw in Bellingwolde?

4. *Conservering artefacten/cultuur historische schatten*

Bij het sluiten van het voormalige gemeentehuis van Bellingwedde te Wedde is het museum komen te staan voor een uitdaging. Immers eerder hebben we al gezien dat de collectie (eigendom van de gemeente) in depot werd gesteld. Dit depot bevond zich in het voormalige gemeentehuis. Het museum moest van de een op de andere dag onderdak zien te vinden voor een deel van de collectie.

In dit geval is het gelukt een deel van de collectie onder te brengen bij Steenhuis.

Hoe zit het nu precies? De opslag van de historische collectie vond voorheen op het zolderdepot van het museum plaats. Op het gemeentehuis stond de kunstcollectie. Het sluiten van het gemeentehuis te Wedde heeft geleid tot een *depotverschuiving* waarbij de kunstcollectie opgeslagen is in het zolderdepot van het museum en het minder kwetsbare erfgoed (vooral meubels) doorgeschoven naar Steenhuis. Ofwel, het opheffen van het depot in Wedde leidde tot een depotverschuiving waarbij een deelcollectie in Scheemda in opslag kwam.

Een en ander heeft tot een ongewenste situatie geleid. Het zolderdepot is door de depotverschuivingen 'overvol geworden'. De kunstcollectie (de schilderijen dus) staan werkelijk overal zelfs in gangpaden en dergelijke.

Deze situatie leidt tot een onwenselijke veiligheidssituatie voor de objecten en voor de mensen die daar hun werk doen.

Vanuit het museum is de gemeente hiervan op de hoogte gesteld middels een rapportage op de collectie. Immers door het depottekort komt de verzameltaak van het museum onder druk te staan. Daardoor wordt het lastiger om nieuwe oudheden op te nemen in de collectie.

Vraag:

Welke actie gaat de gemeente ondernemen om er voor te zorgen dat de onwenselijke situatie rondom de opslag van de kunstcollectie wordt opgeheven en de kunstwerken weer op een verantwoorde wijze kunnen worden opgeslagen.

De conservering van cultureel erfgoed

Voor wat betreft punt 4 kan men zich de vraag stellen of de gemeente als eigenaar van de collectie juridisch wel de juiste koers vaart. Alvorens daarop een antwoord te kunnen dichten is het goed om eerst eens te achterhalen wat een cultureel erfgoed is en daarna te bezien of er juridische kaders zijn waarbinnen de gemeente zich dient te begeven.

Cultureel erfgoed

Blijkens de Erfgoedwet is cultureel erfgoed: 'uit het verleden geërfde materiële en immateriële bronnen, die in de loop van de tijd tot stand zijn gebracht door de mens of zijn ontstaan uit de wisselwerking tussen mens en omgeving, die mensen onafhankelijk van het bezit ervan, identificeren als een weerspiegeling en uitdrukking van zich voortdurend ontwikkelende waarden, overtuigingen, kennis en tradities, en die aan hen en toekomstige generaties een referentiekader bieden'.

Een bijzonder soort cultureel erfgoed is het beschermd cultureel erfgoed. Beschermd cultureel erfgoed zijn objecten die van bijzondere cultuurhistorische of wetenschappelijke betekenis of uitzonderlijke schoonheid zijn én onvervangbaar en onmisbaar voor het Nederlandse cultuurbezit.

De aanwijzing van een object als beschermd cultureel erfgoed geschiedt bij besluit door de Minister van OCW. Of daar ook sprake van kan zijn in geval de collectie zoals beheerd door het Museum Westerwolde weet ik niet maar omtrent deze collecties zijn de bepalingen van de Erfgoedwet van toepassing.

Procedure voor de vervreemding van cultuurgoederen

Vermeldenswaardig is de procedure voor de vervreemding van cultuurgoederen. Het Rijk, provincies, *gemeenten* en andere publiekrechtelijke rechtspersonen zoals universiteiten en waterschappen *zijn eigenaar van cultuurgoederen*.

Een deel van de cultuurgoederen wordt namens deze overheden en organisaties beheerd door musea.

Reorganisaties, verhuizingen, fusies van overheidsorganisaties of veranderingen in het beleid van musea die rijkscollecties beheren kunnen aanleiding zijn om cultuurgoederen te vervreemden. Dit betekent dat de goederen van eigenaar wisselen. Onderdeel van goed collectiebeleid is een zorgvuldige en transparante wijze van vervreemden. De Erfgoedwet stelt kaders aan de vervreemdingsprocedure voor cultuurgoederen in publiek bezit. Zo kan ervoor worden gezorgd dat bekend is wat er met deze (waardevolle) cultuurgoederen gebeurt. Ofwel met andere woorden de gemeente kan niet zomaar cultuurgoederen vervreemden.

Als de te vervreemden cultuurgoederen in beheer zijn bij een museum, dan vindt de vervreemding plaats in samenspraak met het museum.

Overigens is het museum sinds 2016 lid van het Nederlands Museumregister. Dit garandeert kwaliteit in vrijwel alle museale bedrijfsprocessen, van collectiebeheer, techniek (klimaat en verlichting) tot en met vrijwilligersbeleid, orde in beleid, financiën en bestuur enzovoort. Dit houdt in dat daar waar het, het afstoten van collecties betreft het museum hierbij altijd ook de Leidraad voor Afstoting van Museale Objecten (LAMO) van de Museumvereniging volgt.

Het Verdrag van Faro

Internationaal is het verdrag van Faro interessant. Het Verdrag van Faro is een Europees *kaderverdrag zonder juridische verplichtingen* waarbij niet het cultureel erfgoed zelf, maar de mens en de samenleving in hun relatie met erfgoed centraal staan. Het verdrag is in 2005 opgesteld door de Raad van Europa en sinds 1 juni 2011 van kracht. In april 2023 is het Verdrag van Faro door 24 EU-lidstaten geratificeerd. Nederland heeft op 10 januari 2024 het verdrag ondertekend maar het parlement heeft het verdrag nog niet geratificeerd.

De meest interessante bepaling in het verdrag is artikel 5 “Wetgeving en beleid inzake cultureel erfgoed” lid b:

“De partijen verbinden zich ertoe:

b. de waarde van het cultureel erfgoed te vergroten door middel van de identificatie, bestudering, interpretatie, bescherming, **het behoud** en de presentatie ervan”.

Vragen

- Is de gemeente van zins een deel, delen van de bij de gemeente in eigendom zijnde collectie (s) te vervreemden;

- Is de gemeente inmiddels bezig om beleid te formuleren welke er toe bijdraagt dat de waarde van het cultureel erfgoed wordt vergroot door middel van de identificatie, bestudering, interpretatie, bescherming, het behoud en de presentatie ervan”.